

การนำนโยบายโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ประเภทนาข้าวในจังหวัดฉะเชิงเทรา ปีงบประมาณ 2559 ไปปฏิบัติ

กรภัทร บัวพันธ์^{1*} นิพนธ์ โชะเฮง² ณัฐพงศ์ บุญเหลือ³

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการและการดำเนินงาน รวมทั้งศึกษาแนวทางในการปรับปรุงการดำเนินงานการนำนโยบายโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ประเภทนาข้าวในจังหวัดฉะเชิงเทรา ปีงบประมาณ 2559 ไปปฏิบัติ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม (Mixed Method) แบบการวิจัยเชิงคุณภาพนำการวิจัยเชิงปริมาณ โดยการสัมภาษณ์ตัวแทนคณะทำงาน 10 คน การสนทนากลุ่มกับคณะกรรมการดำเนินงานแปลงใหญ่ 2 กลุ่ม และข้อมูลเชิงสำรวจจากกลุ่มเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการจำนวน 205 กลุ่มตัวอย่าง

โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ประเภทนาข้าวในจังหวัดฉะเชิงเทรา ปีงบประมาณ 2559 คัดเลือกให้อำเภอลองเขื่อนและอำเภอบางน้ำเปรี้ยวเป็นพื้นที่นำร่องในการดำเนินงาน โดยมีเกษตรกรอำเภอยเป็นผู้จัดการแปลง การวิจัยเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มพบว่า ภาพรวมการดำเนินงานสามารถลดต้นทุนและเพิ่มผลผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ยังประสบปัญหาด้านราคาการรับซื้อผลผลิต ทั้งที่ภาครัฐได้จัดให้มีการเจรจาจับคู่ธุรกิจและการทำ MOU ในการซื้อขายผลผลิตข้าวนาแปลงใหญ่สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณจากการสำรวจความคิดเห็นกับสมาชิกเกษตรกรในภาพรวมพบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความคิดเห็นในระดับมากที่สุดคือ การลดต้นทุนการผลิต (ค่าเฉลี่ย 4.46) การเพิ่มผลผลิต (ค่าเฉลี่ย 4.46) การบริหารจัดการชุมชน (ค่าเฉลี่ย 4.27) และการบริหารจัดการโครงการ (ค่าเฉลี่ย 4.22) ส่วนการจัดการด้านการตลาดกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.92) จากผลการสำรวจดังกล่าว เกษตรกรเห็นด้วยในการจัดทำโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่มีเพียงด้านการตลาดที่ยังต้องปรับปรุงการดำเนินงาน ปัญหาด้านการตลาดคือ เกษตรกรเข้าใจว่าเมื่อเข้าร่วมโครงการจะสามารถขายผลผลิตได้มากกว่าเกษตรกรทั่วไป ในขณะที่โรงสีเข้าใจว่าภาครัฐจะเป็นผู้อุดหนุนราคาซื้อ

แนวทางปรับปรุงการดำเนินงาน ควรปรับปรุงเรื่องการสื่อสารและหาจุดเชื่อมระหว่างโรงสีและเกษตรกรในเรื่องราคาที่เกษตรกรต้องการ รวมทั้งชนิดพันธุ์ข้าว คุณภาพและมาตรฐานข้าวตามความต้องการของโรงสี เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการวางแผนการผลิตในปีถัดไป

คำสำคัญ : การนำนโยบายไปปฏิบัติ, ระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่, นาแปลงใหญ่

¹ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง กรุงเทพมหานคร

² อาจารย์ประจำกลุ่มวิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง กรุงเทพมหานคร
e-mail: musa1234@yahoo.com

³ อาจารย์ประจำกลุ่มวิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง กรุงเทพมหานคร
e-mail: nboonunp@gmail.com

* ผู้นิพนธ์หลัก e-mail: marcus_3.0@hotmail.com

THE IMPLEMENTATION OF THE EXTENSION POLICY ON LARGE AGRICULTURAL LAND PLOT
SUPPORT SYSTEM OF PADDY FIELD IN CHACHOENGSAO PROVINCE
IN THE FISCAL YEAR 2016

Phornphat Buapan^{1*} Nipon Sohngeng² Nattapong Boonlue³

Abstract

In this thesis, the researcher studies agricultural processes and operations in addition to proposing guidelines for making improvements in the implementation of the extension policy for large paddy-field land plots in Chachoengsao province in the fiscal year 2016. In adopting a mixed-methods research methodology, the researcher employed both qualitative and quantitative research methods.

In the qualitative phase of research, the researcher interviewed ten representatives of the work committee. Moreover, focus group discussions were conducted with discussants from two groups of large agricultural land-plot operational committees. In the quantitative phase of research, the researcher employed a questionnaire for gathering germane data from a sample population of 205 agriculturalists participating in the project. In regard to this project, Khlong Khuean and Bang Nam Prieo districts were selected as operational pilot areas. Furthermore, district agricultural officers served as plot managers.

The results of the qualitative research employing interviews and focus group discussion showed that overall operations could reduce costs and efficiently increase production. However, a problem remained in regard to the purchasing prices of produce. Nevertheless, the public sector arranged negotiations with businesses and drafted Memoranda of Understanding (MoU) for the purchasing of produce from large paddy fields. In the quantitative phase of research, the researcher surveyed the opinions of member agriculturalists with results as follows: The members of the sample population exhibited opinions at the highest level in respect to decreases in production costs ($M = 4.46$); production increases ($M = 4.46$); community management ($M = 4.27$); and project management ($M = 4.22$). However, in regard to marketing management, members of the sample population evinced opinions at a moderate level ($M = 3.92$). The results of the survey showed that agriculturalists agreed with the implementation of the project. However, the aspect of marketing showed a need for improvement. Insofar as concerns the marketing problem, agriculturalists understood that participation in the project would increase the quantity of produce at a higher level than would

¹ Political Science, Ramkhamhaeng University, Bangkok

² Political Science, Ramkhamhaeng University, Bangkok e-mail: musa1234@yahoo.com

³ Political Science, Ramkhamhaeng University, Bangkok e-mail: nboonunp@gmail.com

* Corresponding author, e-mail: marcus_3.0@hotmail.com

be the case for general agriculturalists. Operators of rice mills also understood that the public sector would lend support such that purchasing prices could be maintained.

Guidelines for operational improvement are as follows:

Communication should be improved. Connections should be made between operators of rice mills and agriculturalists regarding the prices agriculturalists need, as well as the type of rice breeds, quality, and standards for rice as needed by rice mills. This information can be used for production planning in the following year.

Keywords : policy implementation, large agricultural land plot support system,
large paddy fields

บทนำ

การทำการผลิตด้านการเกษตรด้วยการส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดขยายการผลิตให้ได้จำนวนมากไม่ใช่ทางออกที่จะนำพาให้ภาคการเกษตรของประเทศมั่นคง เพราะการแข่งขันที่รุนแรงในตลาดการค้าของผู้ผลิตที่มีต้นทุนต่ำกว่าสามารถส่งออกสินค้าในราคาที่ต่ำลง ขณะที่ประเทศผู้ผลิตที่มีทรัพยากรจำกัดถูกกดดันให้มีต้นทุนการผลิตเพิ่มสูงขึ้น และนำไปสู่สถานการณ์ที่แข่งขันไม่ได้ในตลาด ระดับราคาสินค้าเกษตรที่ตกต่ำในตลาดส่งออกย่อมส่งผลกระทบต่อราคาผลผลิตและระดับรายได้ นำไปสู่ปัญหาสำคัญๆ เช่น การสูญเสียที่ดินทำกิน การเป็นหนี้สินและยากจน การอพยพย้ายถิ่นจากชนบทสู่เมือง และรวมถึงการเป็นประเด็นทางการเมือง (สถาบันคลังสมองของชาติ, 2560, หน้า 2) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จึงได้กำหนดแนวทางการพัฒนา (Road map) โดยมีโครงการสำคัญคือ การปรับโครงสร้างการผลิตสินค้าเกษตร ด้วยการดำเนินการส่งเสริมและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรให้มีคุณภาพได้มาตรฐาน เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของสินค้าเกษตร การเพิ่มรายได้และคุณภาพชีวิตของเกษตรกร มีเกษตรกรเป็นศูนย์กลางในการดำเนินงาน ผลักดันการรวมกลุ่มการผลิต ร่วมกันจัดหาปัจจัยการผลิตที่มีคุณภาพดี ราคาถูก อาทิ พันธุ์ ปุ๋ย และการใช้เทคโนโลยีการเกษตรที่เหมาะสม เพื่อลดต้นทุน เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ตลอดจนการจัดการด้านการตลาด โดยหน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนและอำนวยความสะดวก (คู่มือการดำเนินงานระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2559, หน้า 4)

ระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ เป็นการดำเนินงานซึ่งเน้นการรวมกลุ่มของเกษตรกรรายย่อยในพื้นที่ โดยวางระบบการผลิตและการบริหารจัดการในแนวทางเดียวกัน เพื่อประหยัดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ซึ่งเกษตรกรยังคงเป็นเจ้าของพื้นที่และทำการผลิตเอง การกำหนดพื้นที่เป้าหมายของเกษตรแปลงใหญ่ ดำเนินการในพื้นที่ต่างๆ เช่น พื้นที่ในเขตชลประทาน พื้นที่ปฏิรูปที่ดิน พื้นที่ในเขตสหกรณ์นิคม และพื้นที่เกษตรทั่วไป โดยจะมีการกำหนดเป้าหมายการผลิต การถ่ายทอดเทคโนโลยี การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตทุกขั้นตอนจนถึงการเชื่อมโยงตลาดกับภาคเอกชนแบบประชารัฐ การปรับระบบส่งเสริมการเกษตรแปลงใหญ่จะก่อให้เกิดความร่วมมือในการผลิต โดยเกษตรกรหรือองค์กรเกษตรกรในพื้นที่ที่มีการดำเนินกิจกรรมที่ติดต่อกันเป็นแปลงใหญ่ทำให้เกิดขนาดเศรษฐกิจที่ใหญ่ขึ้น (Economy of Scale) มีเป้าหมายการดำเนินงานของกลุ่มอย่างมีความชัดเจน เป็นการเพิ่มอำนาจการต่อรองของเกษตรกรตลอดกระบวนการผลิต ช่วยพัฒนาเกษตรกรให้มีคุณภาพชีวิตดีขึ้น มีการพัฒนาเชิงพื้นที่ตามศักยภาพสู่การพัฒนาคุณภาพสินค้าเกษตรตามความต้องการตลาด ด้วยการบูรณาการทุกภาคส่วนตลอดโซ่อุปทาน (ธนิษฐ์ เอนกวิทย์, 2560, หน้า 1, ออนไลน์) การดำเนินนโยบายด้านข้าวของรัฐบาลเพื่อช่วยเหลือชาวนาในด้านราคาผลผลิตให้มีราคาสูงกว่าราคาตลาด ทำให้ชาวนาไม่ทราบราคาที่แท้จริง ส่งผลให้มีการเพิ่มพื้นที่การผลิตและผลผลิตเพิ่มจำนวนมาก ในขณะที่คุณภาพผลผลิตลดลง ทำให้ไม่สามารถแข่งขันในตลาดต่างประเทศได้ รัฐบาลจึงดำเนินนโยบายเพิ่มประสิทธิภาพและปรับปรุงคุณภาพของผลผลิต เพื่อให้ต้นทุนการผลิตต่ำลงและรักษาระดับผลผลิตให้มีปริมาณและคุณภาพสอดคล้องกับความต้องการของตลาด (คู่มือโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ (นาแปลงใหญ่) ปี 2560, 2559, หน้า 1-2)

สำหรับจังหวัดฉะเชิงเทราชาวนับเป็นผลผลิตการเกษตรอันดับที่ 1 ประชากรร้อยละ 70 ประกอบอาชีพทางด้านเกษตรกรรม เป็นเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำครอบคลุมพื้นที่ประมาณ ร้อยละ 37.7 ของพื้นที่จังหวัด หรือประมาณ 2,042.7 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วยพื้นที่อำเภอบางปะกง อำเภอบ้านโพธิ์ อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา อำเภอบางน้ำเปรี้ยว อำเภอบางคล้า อำเภอรสาธน์ อำเภอกลองเขื่อน บางส่วนของอำเภอแปลงยาว และอำเภอนวมสารคาม ที่ราบลุ่มแม่น้ำบางปะกงนี้ เรียกว่า “ที่ราบลุ่มฉนวนไทย” เป็นแหล่งผลิตข้าวเพื่อการค้าที่

สำคัญของภาคตะวันออกของไทย (แผนพัฒนาจังหวัดฉะเชิงเทรา พ.ศ. 2561-2564), 2559, หน้า 2-7) จากความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงทำศึกษาผลการดำเนินนโยบายโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ประเภทนาข้าวจังหวัดฉะเชิงเทราในปีงบประมาณ 2559 ด้วยการศึกษากระบวนการ และการดำเนินงาน รวมถึงแนวทางในการปรับปรุงการดำเนินงานการนำนโยบายโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ประเภทนาข้าวในจังหวัดฉะเชิงเทรา ปีงบประมาณ 2559 ไปปฏิบัติ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้ (1) เพื่อศึกษากระบวนการนำนโยบายโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ประเภทนาข้าวในจังหวัดฉะเชิงเทรา ปีงบประมาณ 2559 ไปปฏิบัติ (2) เพื่อศึกษาการดำเนินงานการนำนโยบายโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ประเภทนาข้าวในจังหวัดฉะเชิงเทรา ปีงบประมาณ 2559 ไปปฏิบัติ และ (3) เพื่อศึกษาแนวทางในการปรับปรุงการดำเนินงานการนำนโยบายโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ประเภทนาข้าวในจังหวัดฉะเชิงเทรา ปีงบประมาณ 2559 ไปปฏิบัติ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม (Mixed Method) ประกอบด้วย

การวิจัยเชิงคุณภาพ (การสัมภาษณ์) โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 10 คน จาก 3 กลุ่ม ประกอบด้วย (1) ทีมผู้จัดการแปลง จำนวน 2 คน ได้แก่ เกษตรอำเภอคลองเขื่อน และเกษตรอำเภอบางน้ำเปรี้ยว (2) ทีมสนับสนุนการดำเนินงาน จำนวน 6 คน ได้แก่ (2.1) ทีมสนับสนุนการดำเนินงาน: ทีมตลาด (สำนักงานสหกรณ์จังหวัด เป็นเจ้าภาพหลัก) ประกอบด้วย นักวิชาการสหกรณ์ชำนาญการ ผู้แทนสหกรณ์จังหวัด และรองประธานสภาหอการค้าจังหวัด ฝ่ายอุตสาหกรรม ผู้แทนสภาหอการค้าจังหวัด (2.2) ทีมสนับสนุนการดำเนินงาน: ทีมลดต้นทุนการผลิต (สำนักงานเกษตรจังหวัด เป็นเจ้าภาพหลัก) ประกอบด้วย นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ ผู้แทนเกษตรจังหวัด และนักวิชาการเกษตรปฏิบัติการ ผู้แทนศูนย์วิจัยข้าวฉะเชิงเทรา (2.3) ทีมสนับสนุนการดำเนินงาน: ทีมบริหารจัดการ (สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัด เป็นเจ้าภาพหลัก) ประกอบด้วย หัวหน้ากลุ่มยุทธศาสตร์พัฒนาการเกษตร ผู้แทนเกษตรและสหกรณ์จังหวัด และนักวิชาการตรวจสอบบัญชีชำนาญการ ผู้แทนสำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์ฉะเชิงเทรา และ (3) ทีมศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ได้แก่ ประธาน ศพก. อำเภอคลองเขื่อน และประธาน ศพก. อำเภอบางน้ำเปรี้ยว

การวิจัยเชิงคุณภาพ (การสนทนากลุ่ม) โดยการสนทนากลุ่มกับคณะกรรมการดำเนินงานแปลงใหญ่ประเภทนาข้าวในจังหวัดฉะเชิงเทรา ปีงบประมาณ 2559 จำนวน 2 กลุ่ม ประกอบด้วย (1) คณะกรรมการดำเนินงานแปลงใหญ่ต้นแบบข้าว อำเภอคลองเขื่อน จำนวน 8 คน และ (2) คณะกรรมการดำเนินงานแปลงใหญ่ข้าว อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จำนวน 10 คน

การวิจัยเชิงปริมาณ โดยการเก็บข้อมูลเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ประเภทนาข้าวในอำเภอคลองเขื่อน และอำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 205 ตัวอย่างจากจำนวนสมาชิกเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการทั้งสิ้น 439 คน (กลุ่มส่งเสริมและพัฒนาการผลิต สำนักงานเกษตรจังหวัดฉะเชิงเทรา, 2560) จากการคำนวณสูตรของเครซีและมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970 อ้างถึงใน กุลวดี โรจน์ไพศาลกิจ, 2557)

การหาคุณภาพเครื่องมือวิจัย ด้านการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยนำข้อคำถามของแบบสัมภาษณ์ และข้อคำถามการสนทนากลุ่มเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) และความถูกต้อง สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยนำแบบสอบถามเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) และความถูกต้อง พิจารณาจากความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย (Item Objective Congruence: IOC) โดยนำแบบสอบถามที่ผ่านการปรับปรุงแล้ว ไปทดลองใช้ (Try Out) เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ โดยใช้โปรแกรมวิจัยทางสังคมศาสตร์หาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach, L.J., 1970, p.58)

สถิติและการวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้แบบการวิเคราะห์การสัมภาษณ์และวิเคราะห์การสนทนากลุ่มในเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) แล้วนำมาสรุปข้อมูลผลผลิตและวิเคราะห์ทางกายภาพ แล้วนำเสนอเป็นประเด็นเนื้อหาสาระสำคัญตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย สำหรับข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้การวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ประกอบด้วย ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการวิเคราะห์เชิงพรรณนาความ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

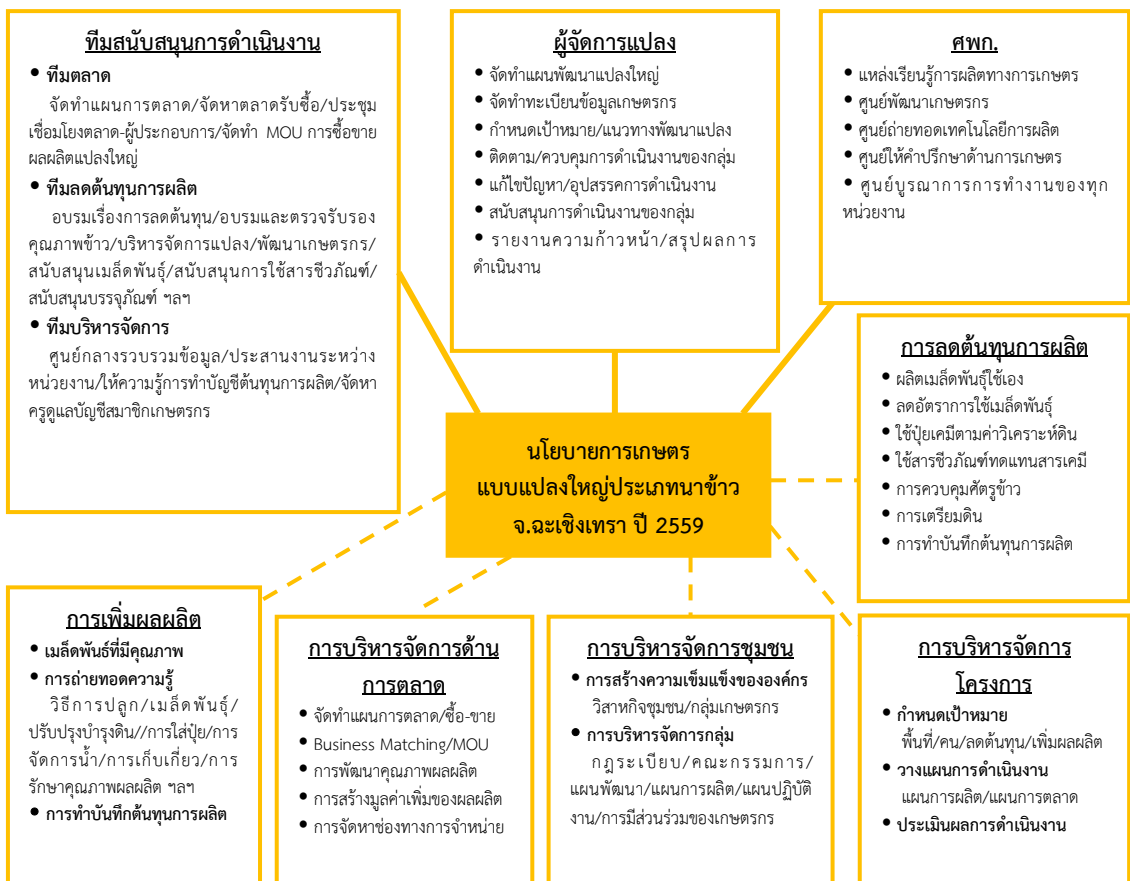
นโยบายโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ประเภทนาข้าว ปีงบประมาณ 2559 เป็นนโยบายที่ส่งเสริมให้เกษตรกรรายย่อยมีการรวมกลุ่มและรวมพื้นที่การผลิตเป็นแปลงขนาดใหญ่ สำหรับจังหวัดฉะเชิงเทราได้รับการดำเนินการในอำเภอลองเขื่อน และอำเภอบางน้ำเปรี้ยว รายละเอียดดังแผนภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ภาพการขับเคลื่อนการดำเนินงานตามนโยบายโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ประเภทนาข้าว ในจังหวัดฉะเชิงเทรา ประจำปีงบประมาณ 2559

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเชิงคุณภาพ

โครงการระบบส่งเสริมเกษตรแบบแปลงใหญ่ประเภทนาข้าวเริ่มดำเนินงานในปี 2558 และมีแผนการดำเนินงานที่ชัดเจนในปี 2559 ซึ่งเป็นนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ รูปแบบการดำเนินงานเป็นการบูรณาการร่วมกันของหน่วยงานต่างๆ ในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยแบ่งทีมทำงานออกเป็น 3 ทีม ประกอบด้วย ทีมสนับสนุนการดำเนินงาน ทีมผู้จัดการแปลง และทีมศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) จากการศึกษากระบวนการ การดำเนินงาน และแนวทางในการปรับปรุงการดำเนินงานการนำนโยบายโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ประเภทนาข้าวในจังหวัดฉะเชิงเทรา ประจำปีงบประมาณ 2559 ไปปฏิบัติ สามารถอธิบายได้ดังแผนภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ภาพกระบวนการ การดำเนินงาน และแนวทางในการปรับปรุงการดำเนินงานตามนโยบายโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ประเภทนาข้าวในจังหวัดฉะเชิงเทรา ประจำปีงบประมาณ 2559

ผลการศึกษาการวิจัยเชิงคุณภาพ กระบวนการทำงานตามนโยบายโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ประเภทนาข้าว สามารถขับเคลื่อนการทำงานได้ตามเป้าหมายของนโยบายในการทำให้มีต้นทุนการผลิตที่ต่ำลง มีผลผลิตต่อไร่เพิ่มขึ้น มีระบบเชื่อมโยงการตลาด และมีช่องทางการจำหน่ายผลผลิตเพิ่มมากขึ้น

เนื่องจากนโยบายที่ส่วนกลางมอบหมายให้หน่วยงานในระดับภูมิภาคปฏิบัติงานมีความชัดเจนของนโยบายและมีความชัดเจนของเป้าหมาย ทำให้ผู้ปฏิบัติงานเข้าใจได้ง่ายและสามารถปฏิบัติงานได้ตามแนวทางที่กำหนดไว้ นอกจากการมอบนโยบายแล้ว ส่วนกลางยังได้มีระบบสนับสนุนการดำเนินงาน เพื่อให้ทุกภาคส่วนสามารถขับเคลื่อนการดำเนินงานได้ตามเป้าหมายที่กำหนด ซึ่งได้จัดทำสื่อการเรียนรู้ จัดทำคู่มือการปฏิบัติงานที่มีกระบวนการในการดำเนินงานที่เป็นระบบ มีกระบวนการถ่ายทอดความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่างๆ และได้สนับสนุนทั้งเครื่องมือสำหรับการดำเนินงานและงบประมาณที่เพียงพอ สำหรับการดำเนินงานในทุกๆ กระบวนการ ภาครัฐได้เปิดโอกาสให้สมาชิกเกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วมและรับฟังความคิดเห็นของทุกภาคส่วนเพื่อการทำงานที่เกิดประโยชน์ต่อพื้นที่และต่อสมาชิกเกษตรกรอย่างแท้จริง

ในภาพรวมการขับเคลื่อนการดำเนินงานสามารถลดต้นทุนและเพิ่มผลผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ยังคงประสบปัญหาด้านราคาการรับซื้อผลผลิต ทั้งที่ภาครัฐได้จัดให้มีการเจรจาจับคู่ธุรกิจ (Business Matching) และทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ในการซื้อขายผลผลิตข้าวนาแปลงใหญ่ระหว่างชมรมโรงสีข้าวฉะเชิงเทรา และกลุ่มเกษตรกรนาแปลงใหญ่จังหวัดฉะเชิงเทราแล้วก็ตาม ปัญหาด้านการตลาดคือเกษตรกรเข้าใจว่าเมื่อเข้าร่วมโครงการจะสามารถขายผลผลิตได้มากกว่าเกษตรกรทั่วไปในราคา 200-300 บาท/ตัน ตามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ “การซื้อขายผลผลิตข้าวนาแปลงใหญ่” เมื่อถึงเวลาขายผลผลิตเกษตรกรขายได้ในราคาเท่ากับเกษตรกรทั่วไป ซึ่งไม่ได้เป็นดังบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ ในขณะที่โรงสีเข้าใจว่าภาครัฐจะเป็นผู้อุดหนุนราคาซื้อผลผลิต

แนวทางปรับปรุงการดำเนินงานคือ ควรปรับปรุงเรื่องการสื่อสารและหาจุดเชื่อมระหว่างโรงสีและเกษตรกร โดยควรมีการจัดประชุมหารือในเรื่องในเรื่องราคาที่เกษตรกรต้องการ รวมทั้งคุณภาพและมาตรฐานของผลผลิตข้าวตามความต้องการของโรงสี เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการวางแผนการผลิตของเกษตรกรในปัดไป และควรส่งเสริมให้มีการจัดทำโรงสีชุมชนเพื่อให้เกษตรกรสามารถผลิตข้าวและส่งขายตลาดในรูปแบบอื่นนอกจากข้าวเปลือก ซึ่งจะเป็นช่องทางการจำหน่ายผลผลิตอีกทางเลือกหนึ่งของเกษตรกร

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

สำหรับกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นชาย (ร้อยละ 69.3) มีอายุ 51 ปีขึ้นไป (ร้อยละ 51.7) ในการเป็นสมาชิกแปลงใหญ่ ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกแปลงใหญ่ต้นแบบข้าว อ่างทองเลื่อน (ร้อยละ 54.6) และเป็นสมาชิกแปลงใหญ่ข้าว อ่างทองน้ำเปรี้ยว (ร้อยละ 45.4) มีจำนวนเนื้อที่ปลูกข้าวไม่เกิน 20 ไร่ (ร้อยละ 37.6) สำหรับพื้นที่ปลูกข้าวส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เช่า (ร้อยละ 55.6)

ในภาพรวมผลการดำเนินงาน ค่าเฉลี่ยระดับมากที่สุด คือ การลดต้นทุนการผลิต (ค่าเฉลี่ย 4.46) การเพิ่มผลผลิต (ค่าเฉลี่ย 4.46) การบริหารจัดการชุมชน (ค่าเฉลี่ย 4.27) และการบริหารจัดการโครงการ (ค่าเฉลี่ย 4.22) ส่วนการจัดการด้านการตลาดอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.92) โดยเกษตรกรเห็นด้วยในการจัดทำโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ มีเพียงด้านการตลาดที่ยังต้องปรับปรุงการดำเนินงาน

สำหรับแนวทางในการปรับปรุงการดำเนินงานนั้นจำเป็นต้องมีการปรับปรุงขั้นตอนการรับรองการส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ด้วยการแต่งตั้งคณะทำงานรับรองแปลงที่ประกอบด้วย ผู้จัดการแปลง เกษตรจังหวัด และเลขานุการ (เกษตรกรอำเภอ) พร้อมทั้งจัดทำฐานข้อมูลของเกษตรกรรายแปลงที่ชัดเจนเพื่อสะดวกต่อการบริหารจัดการ และการสร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรเห็นถึงประโยชน์ของโครงการและเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ซึ่งจะทำให้เกษตรกรมีความรู้สึกว่าเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนโครงการซึ่งจะเกิดความภาคภูมิใจในอาชีพการปลูกข้าว

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาการนำนโยบายโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ประเภทนาข้าวในจังหวัดฉะเชิงเทรา ปีงบประมาณ 2559 ไปปฏิบัติ ได้ศึกษากระบวนการนำนโยบายฯ ไปปฏิบัติ 5 ตัวแปร ได้แก่ ความชัดเจนของนโยบาย การสนับสนุนนโยบาย ความรู้ความเข้าใจของผู้ปฏิบัติงาน การจัดสรรทรัพยากร และการมีส่วนร่วมของเกษตรกร ศึกษาการดำเนินงานการนำนโยบายฯ ไปปฏิบัติ 5 ตัวแปร ได้แก่ การลดต้นทุนการผลิต การเพิ่มผลผลิต การจัดการด้านการตลาด การบริหารจัดการชุมชน และการบริหารจัดการโครงการ และการศึกษาแนวทางในการปรับปรุงการดำเนินงานการนำนโยบายฯ ไปปฏิบัติ ซึ่งมีที่มาจากการทบทวนวรรณกรรม นำมาสู่การวิเคราะห์เชิงคุณภาพและยืนยันผลการวิเคราะห์ด้วยผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณผ่านมุมมองของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ คณะกรรมการดำเนินงานโครงการซึ่งเป็นตัวแทนของสมาชิกเกษตรกร และสมาชิกเกษตรกรที่เป็นกลุ่มเป้าหมายของนโยบาย

โครงการส่งเสริมการเกษตรในรูปแบบแปลงใหญ่จังหวัดฉะเชิงเทรา มีการดำเนินการ 2 แปลง ประกอบด้วย แปลงใหญ่ต้นแบบข้าวอำเภอคลองเขื่อน และแปลงใหญ่ข้าวอำเภอบางน้ำเปรี้ยว มีระบบการดูแลเกษตรกรในระบบแปลงใหญ่ โดยส่วนกลางได้กำหนดแนวทางการบริหารหรือการนำนโยบายไปปฏิบัติในพื้นที่ มีการจัดทำคู่มือการดำเนินงานเพื่อให้สามารถดำเนินงานตามแผนปฏิบัติงานในพื้นที่อย่างต่อเนื่องและเกิดประโยชน์ต่อเกษตรกรอย่างเป็นรูปธรรม กำหนดให้คณะทำงานจัดส่งแผนการพัฒนาและแผนการปฏิบัติงานให้กับคณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์แบบเบ็ดเสร็จจังหวัดฉะเชิงเทรา (Single Command)

ความสำเร็จของการนำนโยบายโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ประเภทนาข้าวในจังหวัดฉะเชิงเทรา ปีงบประมาณ 2559 ไปปฏิบัติ เกิดจากเป้าหมายของนโยบายมีความชัดเจน และมีการสนับสนุนนโยบายที่เป็นระบบและต่อเนื่อง สอดคล้องกับแนวคิดของ Brevier and Deleno (1983) ที่ว่า ความชัดเจนของนโยบาย (clarity of policy) เป็นรากฐานสำคัญของความมุ่งหมายของนโยบายทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ การกำหนดนโยบายที่ดีต้องคำนึงถึงความสำคัญคือ เป้าหมายและวัตถุประสงค์ (อ้างใน สมบัติ อารังธวังศ์, 2550 หน้า 431-446) งานวิจัยของกมลรัตน์ ถิระพงษ์ (2560) ชี้ให้เห็นว่าจุดแข็งของนโยบายเกษตรแปลงใหญ่กับบริบทของภาคเกษตรไทยในปัจจุบันคือ การที่ภาคเกษตรของประเทศไทยมีหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนภาคเกษตรอย่างชัดเจน ทำให้การดำเนินนโยบายสามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของช่อมาลา มานะ (2560) ที่กล่าวว่าจัดการผลิตผลทางการเกษตรควรได้รับการสนับสนุนทั้งด้านงบประมาณและองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง และสร้างเครือข่ายความร่วมมือภายในกลุ่ม และสอดคล้องกับแนวคิดของ Van Meter & Van Horn (1975) กล่าวว่า มีปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการนำนโยบายไปปฏิบัติ ได้แก่ วัตถุประสงค์ของนโยบายต้องมีความชัดเจน มีงบประมาณและแรงจูงใจ การมีส่วนร่วมของผู้ปฏิบัติและผู้รับบริการ และการติดต่อสื่อสารระหว่างหน่วยงาน เป็นต้น (อ้างใน กฤษณ์ รักชาติเจริญ, 2559 หน้า 3-5) และจากการศึกษาวิจัยของกวีนา พัฒน์มาก (2559) ในเรื่องการบริหารจัดการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ตามนโยบายกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กรณีศึกษากลุ่มแปลงใหญ่เกาะโรงเรียน ตำบลเพิ่มพูนทรัพย์ อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในการดำเนินงานกลุ่มหน่วยงานภาครัฐ ได้เข้ามามีบทบาทส่งเสริมและสนับสนุนวัสดุต่างๆ รวมถึงการจัดการด้านเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์ต่อกัน รวมถึงสมาชิกกลุ่มมีส่วนสำคัญในด้านความร่วมมือต่างๆ ทำให้การดำเนินงานประสบผลสำเร็จ ประภากร ศรีเหลา (2557) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การนำนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนไปปฏิบัติ กรณีศึกษาโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ให้ข้อสนับสนุนว่า

ความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติได้รับอิทธิพลทางอ้อมในเชิงบวก จากปัจจัยด้านความชัดเจนของนโยบาย การสนับสนุนนโยบาย การจัดสรรทรัพยากร ความรู้ความเข้าใจของผู้ปฏิบัติงาน และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดของวรเดช จันทรศร (2551) ที่ได้สรุปปัจจัยอิทธิพลต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติ (Factors Influencing Policy Implementation) ได้แก่ ความชัดเจนของนโยบาย การสนับสนุนนโยบาย บุคลากรผู้ปฏิบัติงาน การจัดสรรทรัพยากร การมีส่วนร่วมของผู้ปฏิบัติงานและผู้รับบริการ และการประสานความร่วมมือ

เป้าหมายสำคัญของการขับเคลื่อนการดำเนินงานนโยบายโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ประเภทนาข้าวในจังหวัดฉะเชิงเทรา ปีงบประมาณ 2559 คือ การลดต้นทุนการผลิต และการเพิ่มผลผลิต จากการศึกษาพบว่า ภาครัฐให้ความสำคัญกับการลดต้นทุนการผลิต และการเพิ่มผลผลิต โดยได้จัดเวทีทำความเข้าใจให้เกษตรกรให้ทราบถึงปัจจัยการผลิตที่จะนำมาซึ่งการลดต้นทุน และการเพิ่มผลผลิตที่มีคุณภาพ ผ่านการสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ข้าวควบคู่กับกระบวนการส่งเสริมการให้ความรู้เรื่องเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพ การส่งเสริมให้มีการจัดตั้งศูนย์ข้าวชุมชน จัดทำแปลงเรียนรู้ในการสาธิตและถ่ายทอดองค์ความรู้เรื่องการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว การผลิตข้าวคุณภาพ และการกระจายเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพ โดยมีคณะกรรมการควบคุมคุณภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ติดตามและให้คำแนะนำการจัดทำแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวอย่างต่อเนื่อง และมีกระบวนการสุ่มตรวจสอบคุณภาพเมล็ดพันธุ์ข้าวแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ทั้งนี้ภาครัฐได้ถ่ายทอดองค์ความรู้เรื่องการสำรวจวิเคราะห์ดิน การปรับปรุงบำรุงดิน การใส่ปุ๋ยตามชนิดดิน การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยชีวภาพ การจัดการศัตรูข้าว การจัดการน้ำ การเก็บเกี่ยวตามช่วงเวลาที่เหมาะสม และส่งเสริมให้เกษตรกรใช้เครื่องจักรกลการเกษตร รวมถึงการให้ความรู้เรื่องการลดความชื้นเพื่อป้องกันข้าวเปลือกเสื่อมคุณภาพ และเพื่อให้เกษตรกรทราบถึงต้นทุนการผลิต ภาครัฐได้ถ่ายทอดความรู้เรื่องการจัดทำบันทึกการปฏิบัติงานรายแปลง การจัดทำบันทึกต้นทุนการผลิต และบันทึกผลผลิต รวมทั้งราคาจำหน่ายที่ได้รับ เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนการผลิตในปีต่อไป พร้อมกับการทำแผนการดำเนินงานด้านการตลาด โดยได้จัดประชุมระหว่างผู้นำกลุ่มเกษตรกร คณะกรรมการบริหารกลุ่มกับเครือข่ายผู้ประกอบการค้าข้าวก่อนฤดูการเพาะปลูก และสำรวจความต้องการของตลาด รวมทั้งสำรวจข้อมูลภาพรวมของผลผลิต สำหรับเป็นข้อมูลในการจัดทำแผนการตลาดในรอบการผลิตให้กับเกษตรกร เพื่อให้ได้ผลผลิตที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด และประสานเชื่อมโยงการจัดคู่ธุรกิจ (Business Matching) ระหว่างสมาชิกเกษตรกรกับผู้ประกอบการค้าข้าว โดยการทำบันทึกความร่วมมือ (MOU) ในการซื้อขายผลผลิตข้าวนาแปลงใหญ่ระหว่างชมรมโรงสีข้าวฉะเชิงเทรา และกลุ่มเกษตรกรนาแปลงใหญ่จังหวัดฉะเชิงเทรา นอกจากนี้ภาครัฐยังให้ความรู้เรื่องการพัฒนาคุณภาพผลผลิตข้าว รวมทั้งจัดหาตลาดรองรับและช่องทางการจัดจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าวและข้าวคุณภาพ สำหรับกิจกรรมการจัดการด้านการตลาดไม่ได้ราบรื่นอย่างกิจกรรมอื่นๆ เนื่องจากมีปัญหาด้านราคาการรับซื้อไม่ตรงกับความต้องการของสมาชิกเกษตรกร

สำหรับการดำเนินงานการนำนโยบายโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ประเภทนาข้าวในจังหวัดฉะเชิงเทรา ปีงบประมาณ 2559 ไปปฏิบัติ มีปัญหาของการดำเนินงานหลักสำคัญอยู่ 2 ประเด็น คือ ประเด็นของการจัดการด้านการตลาด (ราคารับซื้อผลผลิตข้าว) และประเด็นน้ำเค็มหนุนแม่น้ำบางปะกง ซึ่งมีแนวทางในการปรับปรุงการดำเนินงาน ดังนี้

การจัดการด้านตลาด พาณิชย์จังหวัดฉะเชิงเทรา ประสานความร่วมมือกับชมรมโรงสีข้าวฉะเชิงเทรา ในการรับซื้อผลผลิตของกลุ่มผู้ผลิตข้าวแปลงใหญ่ในราคาที่สูงกว่าท้องตลาด โดยได้จัดทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือการซื้อขายผลผลิตข้าวโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่จังหวัดฉะเชิงเทรา ระหว่างกลุ่มผู้ผลิตข้าวแปลงใหญ่จังหวัดฉะเชิงเทรา กับประธานชมรมโรงสีข้าวจังหวัดฉะเชิงเทรา ในวันที่ 19 กันยายน 2559

โดยมีนายอนุกุล ตังคณานุรักษ์ ผู้ว่าราชการจังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นสักขีพยานในพิธีลงนามบันทึกความร่วมมือดังกล่าว แต่หลังจากการเก็บเกี่ยวผลผลิตชาวนายังขายข้าวในราคาเท่ากับชาวนาทัวไปที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการ ซึ่งไม่เป็นไปตามข้อตกลง ชมรมโรงสีให้เหตุผลว่าผลผลิตของเกษตรกรไม่ได้มาตรฐานเพียงพอ โดยผลผลิตข้าวมีความชื้นเกินกว่าที่กำหนด หากโรงสีซื้อไปผลผลิตที่ได้ก็จะเป็นศูนย์ทำให้โรงสีเสียหาย ซึ่งภาครัฐไม่ได้อุดหนุนในด้านราคาข้าว จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากทั้งภาครัฐและโรงสีพบแนวทางในการปรับปรุงการดำเนินงานคือ หากเกษตรกรต้องการขายข้าวในราคาที่สูงขึ้น เกษตรกรต้องผลิตข้าวให้มีคุณภาพและได้มาตรฐานควบคุมความชื้นให้อยู่ในระดับไม่เกินร้อยละ 15 ซึ่งปัญหาด้านนี้หน่วยงานภาครัฐของจังหวัดฉะเชิงเทราได้สะท้อนปัญหาไปยังส่วนกลางเพื่อหาแนวทางในการดำเนินงานต่อไป

น้ำเค็มหนุนแม่น้ำบางปะกง การดำเนินงานตามนโยบายนาแปลงใหญ่ จังหวัดฉะเชิงเทราได้กำหนดให้ตำบลคลองเขื่อน อำเภอคลองเขื่อน และตำบลดอนเกาะกา อำเภอบางน้ำเปรี้ยว เป็นพื้นที่นำร่องการทำงานแปลงใหญ่ของจังหวัดฉะเชิงเทรา ทั้ง 2 พื้นที่อยู่ในเขตชลประทาน จึงไม่มีปัญหาในเรื่องของน้ำสำหรับการผลิต แต่มีปัญหาน้ำเค็มหนุนแม่น้ำบางปะกง การผลิตจึงต้องรอให้น้ำเค็มลงถึงจะสามารถปลูกข้าวได้ ซึ่งเป็นปัญหาของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวของจังหวัดฉะเชิงเทรามายาวนาน แต่ปัญหานี้จะหมดไปหลังจาก “อ่างเก็บน้ำนฤปดินทรจินดา” ของจังหวัดปราจีนบุรีเปิดใช้งาน ซึ่งจะช่วยผลักดันน้ำเค็มและช่วยให้เกษตรกรได้รับน้ำจืดเพื่อการเกษตรกรรม

จากการดำเนินงานแปลงใหญ่ประเภทนาข้าว ปีงบประมาณ 2559 นอกจาก 2 แปลงที่มีการดำเนินการต่อแล้ว ยังได้มีแปลงใหญ่เพิ่มมาในปีงบประมาณ 2560 จำนวน 2 แปลง คือ แปลงใหญ่ข้าวอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา และแปลงใหญ่ข้าวอำเภอสนามชัยเขต และในปีงบประมาณ 2561 แปลงใหญ่ต้นแบบข้าวอำเภอคลองเขื่อน ได้เปลี่ยนผู้จัดการแปลงที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ คือ เกษตรอำเภอคลองเขื่อน เปลี่ยนเป็นตัวแทนเกษตรกรที่คัดเลือกมาจากผู้จัดการแปลงเดิมและสมาชิกเกษตรกร โดยมีเกษตรกรอำเภอคลองเขื่อนทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาแปลงคอยเป็นที่เสียงในการดำเนินงาน เนื่องจากแปลงใหญ่ต้นแบบข้าวอำเภอคลองเขื่อนมีศักยภาพและผ่านการประเมิน ซึ่งเป็นไปตามเป้าหมายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่ต้องการให้เกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน จึงเห็นได้ว่าโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่นโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นนโยบายที่สามารถดำเนินการและจับต้องได้จริง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ประกอบด้วย (1) ภาครัฐควรสร้างความเข้าใจถึงเป้าหมายการรวมกลุ่มและชี้แจงข้อกำหนดของโครงการให้สมาชิกเกษตรกรอย่างทั่วถึง (2) การจัดการด้านการตลาด ภาครัฐควรควบคุมคุณภาพผลผลิตข้าวของเกษตรกรให้ได้มาตรฐานตามที่ตลาดต้องการ (3) ภาครัฐควรสนับสนุนด้านอุปกรณ์ในการเก็บเกี่ยวผลผลิต และบริหารจัดการการใช้เครื่องมือการเกษตร และ (4) การเริ่มต้นโครงการควรเริ่มจากกลุ่มเล็กๆ แล้วทำให้ผลลัพธ์ออกมาชัดเจน ทำให้กลุ่มเข้มแข็ง เกษตรกรก็จะให้สนใจและศรัทธาต่อนโยบายของโครงการ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ (1) ภาครัฐควรสนับสนุนให้ทำการเกษตรแบบผสมผสาน แบ่งส่วนการผลิตข้าวบริโภคในครัวเรือน และผลิตข้าวเพื่อจำหน่าย (ข้าว กข.) (2) การถ่ายทอดความรู้ หน่วยงานให้ความรู้ควรมีการประสานการทำงานในการลงพื้นที่ร่วมกัน เพื่อไม่ให้เกิดการทับซ้อนการประกอบอาชีพของเกษตรกร (3) ประชาน ศพก. และประชนแปลงใหญ่ ควรมีการปรับเปลี่ยนหมุนเวียน เพื่อไม่ให้เกิดการผูกขาดในการทำงาน (4) ภาครัฐควรส่งเสริมการปลูกพืชหมุนเวียนเพื่อบำรุงดินระหว่างการพักนา และ (5) ภาครัฐควรรณรงค์และ

กำกับติดตามการสำรวจแมลง การควบคุมศัตรูข้าวโดยใช้แมลงตามธรรมชาติ การใช้สารชีวภัณฑ์ และการใช้สารเคมีตามความจำเป็น

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย จากผลการศึกษาพบว่าการจัดการด้านการตลาดยังคงเป็นปัญหาของการดำเนินโครงการ ดังนั้น การศึกษาเรื่องนโยบายเกษตรแปลงใหญ่ในอนาคตเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาภาคการเกษตรที่ยั่งยืนต่อไป ได้แก่ (1) การศึกษาปัญหาและอุปสรรคต่อการพัฒนาการเกษตรในรูปแบบแปลงใหญ่ และ (2) การศึกษานโยบายเกษตรแปลงใหญ่สู่ Smart Product ที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาของที่ปรึกษางานวิจัย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิพนธ์ โชะเฮง และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐพงศ์ บุญเหลือ อาจารย์ประจำกลุ่มวิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง อาจารย์ ดร.กรวิทย์ เกษะกลาง อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์และวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี อาจารย์ ดร.กานต์ เสกขุนทด อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ อาจารย์ ดร.เกษมพัฒน์ พลสุสวัสดิ์ อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และอาจารย์ปรารถนา มณีฉาย อาจารย์ประจำสาขาวิชาคณิตศาสตร์และสถิติประยุกต์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ ที่กรุณาให้คำปรึกษาและแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ จนกระทั่งงานวิจัยสำเร็จลงไปด้วยดี ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณคุณประยูร แก้วปลอด หัวหน้ากลุ่มส่งเสริมและพัฒนาการผลิต สำนักงานเกษตรจังหวัดฉะเชิงเทรา ที่กรุณาให้คำปรึกษาและข้อมูลประกอบการทำวิจัย พร้อมทั้งให้คำแนะนำตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องในการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้

สุดท้ายนี้ ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณคณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบายกระทรวงเกษตรและสหกรณ์แบบเบ็ดเสร็จในจังหวัดฉะเชิงเทรา ผู้จัดการแปลง รวมทั้งเกษตรกรการเกษตรแบบแปลงใหญ่ประเภทนาข้าวในอำเภอคลองเขื่อน และอำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา ที่เสียสละเวลาให้ข้อมูลและข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์แก่ผู้ศึกษาทั้งการให้สัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มและการตอบแบบสอบถาม

เอกสารอ้างอิง

- กมลรัตน์ ธีระพงษ์. (2560). นโยบายเกษตรแปลงใหญ่กับบริบทของภาคเกษตรไทยในปัจจุบัน. รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ สาขาเศรษฐศาสตร์, ประจำปี 2560, ปีที่ 5 (ฉบับที่ 5), หน้า 49-64. สืบค้นเมื่อพฤษภาคม 10, 2561, จากฐานข้อมูล วารสารเศรษฐศาสตร์รามคำแหง Journal of Economics Ramkhamhaeng University.
- กวิณา พัฒน์มาก. (2559). การบริหารจัดการระบบการส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ตามนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กรณีศึกษากลุ่มแปลงใหญ่เจาะโรงเรียน ตำบลเพิ่มพูนทรัพย์ อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี. รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2559). คู่มือการดำเนินงานระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- กุลวดี โรจน์ไพศาลกิจ. (2557). การวิจัยบริการทางสุขภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด. (2560). **แผนพัฒนาจังหวัดฉะเชิงเทรา (พ.ศ. 2561-2564)**. สืบค้นเมื่อ 12 พฤษภาคม, 2561, จากเว็บไซต์ สำนักงานจังหวัดฉะเชิงเทรา: <http://www.ccoprovince.chachoengsao.go.th/index.php/2016-02-15-05-53-54/2016-02-15-07-54-35/2016-06-17-08-56-06/985-2017-07-13-07-40-25>
- กฤษณ์ รักชาติเจริญ. (2559). ปัจจัยชี้วัดความสำเร็จในการขับเคลื่อนมิติสุขภาพแห่งชาติสู่การปฏิบัติ. **BU ACADEMIC REVIEW, ปีที่ 15 (ฉบับที่ 2)**, หน้า 1-16.
- ช่อมาลา มานะ. (2560). ศักยภาพการจัดการตลาดผลิตผลทางการเกษตรของกลุ่มเศรษฐกิจพอเพียง ตำบลป่าสัก อำเภอมือ จังหวัดลำพูน. **วารสารแก่นเกษตร, 45 (ฉบับพิเศษ 1)**, 527-533.
- ธนิตย์ อเนกวิทย์. (2560). **โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่**. ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 17 มิถุนายน 2560, จาก http://www.google.co.th/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=6&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwia4MuCh8ncAhVRSX0KHVzHDAoQFjAFegQIABAC&url=http%3A%2F%2Fwww.plan.doe.go.th%2FWebPlanningGp%2Fyut23.docx&usq=AOvVaw0wB86r-p64KJ_9q24Z6T2s
- ประภาพร ศรีเหลา. (2557). การนำนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนไปปฏิบัติ กรณีศึกษาโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย. **ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์)**, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สถาบันคลังสมองของชาติ. (2560). **ประกาศการรับข้อเสนอโครงการวิจัย ประจำปี 2560 ครั้งที่ 1**. กรุงเทพฯ: สำนักงานประสานงาน “งานวิจัยเชิงนโยบายเกษตรและเสริมสร้างเครือข่ายงานวิจัยเชิงนโยบาย” สถาบันคลังสมองของชาติ.
- วรเดช จันทรศร. (2551). **ทฤษฎีการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ (พิมพ์และปรับปรุง ครั้งที่ 2)**. กรุงเทพฯ: พรักหวานกราฟฟิค.
- สมบัติ อารังธัญวงศ์. (2550). **นโยบายสาธารณะ : แนวความคิด การวิเคราะห์และกระบวนการ (พิมพ์ครั้งที่ 16)**. กรุงเทพฯ: เสมาธรรม.
- สำนักงานเกษตรจังหวัดฉะเชิงเทรา. (2559). **ข้อมูลทะเบียนเกษตรกรสมาชิกแปลงใหญ่ ปี 2559**. เอกสารโรเนียว
- Cronbach, L.J. (1970). **Essentials of Psychological Test** (5th ed.). New York: Harper Collins.